

ставлення оточуючих і виявляється в самооцінці. Від самооцінки залежать взаємини людини з її оточенням, її самокритичність, самовимогливість, ставлення до своїх успіхів і невдач. Вона впливає на ефективність діяльності людини і подальший розвиток її особистості [1].

Саморегуляція є здатністю людини керувати собою на основі сприймання й усвідомлення актів своєї поведінки та психічних процесів. В педагогіці визначають прийоми саморегуляції: самопідбадьорення, самохвалення, самонаказ, самовладання, самообмеження, самонавіювання, самостимулювання, самоконтроль.

Еколого-правові знання є одним з компонентів екологічно-правового виховання, якому відповідає певний рівень екологічної зрілості: від елементарних екологічно-правових знань, уявлень молодшого шкільного віку до їх глибокого усвідомлення і практичної реалізації на вищих рівнях. Умовно можна виділити наступні рівні еколого-правової зрілості: початковий (інформативно-підготовчий), основний (базово-світоглядний), вищий, профільно-фаховий (світоглядно-зрілий). Екологічно-правове виховання здійснюється за посередництвом впливу на свідомість в процесі формування особистості з метою розвитку соціально-психологічних установок і активної громадянської позиції.

В процесі еколого-правового виховання формується певна система екологічних цінностей, які визначають бережливе ставлення людини до природи, спонукають її до виконання та застосування еколого-правових норм. У свідомість індивідів закладаються морально-етичні основи цивілізованого сприйняття, відображення та вираження вимог природноресурсового та природоохоронного законодавства, раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища.

Отже, результатом еколого-правового виховання є формування у людини еколого-правового стилю мислення, еколого-правової культури та етики, необхідних екологічних, моральних, правових поглядів на природу та місце людини в ній, екологічно коректної поведінки, активної екологічної позиції.

Література

1. <http://www.posibnyky.vntu.edu.ua/psihologiya/r434.htm>
2. Барбашова Н. Право на безпечне середовище: проблеми промислово розвинутого регіону [Текст] / Н. Барбашова // Право України. – 2006. – №1. – С.124-128.
3. Гетьман А. Методологічні засади становлення правових основ охорони довкілля [Текст] / А. Гетьман // Право України. – 2011. – № 2. – С. 11–19.
4. Марушевський Г.Б. Дотримання екологічних прав [Текст] / Г. Б. Марушевський // Екологічний вісник. – 2007. – №1. – С.23-28.
5. Рябець К. Вплив рівня екологічної правосвідомості громадян на кількість адміністративних правопорушень [Текст] / К. Рябець // Право України. – 2008. – №10. – С.44–48.

ГРА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

*Н.О. Гуріненко, А.Ю. Телевна
м. Полтава, Україна*

Важливим засобом впливу на фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток особистості школяра є продумана й цілеспрямована організація навчально-пізнавальної діяльності, що вважається найважливішою суспільною діяльністю дітей шкільного віку.

Досвід переконливо засвідчує, що педагогічно змодельована програма організації навчально-пізнавальної діяльності як під час уроків, так і в процесі позакласної і позашкільної роботи з різними групами учнів робить педагогічно важливий вплив не лише на збагачення обсягу знань, а й на формування і розвиток особистості учня в цілому.

Проблема організації навчально-пізнавальної діяльності школярів знайшла глибоке обґрунтування в працях педагогів А.М. Алексюка,

Н.І. Бібік, М.О. Данилова, І.Я. Лернера, В.О. Онищука, В.Ф.Паламарчука, О.Я. Савченка, Г.І. Щукіної, Т.І. Шамової та ін.

Навчально-пізнавальна діяльність має на меті засвоєння учнями нових знань, умінь і навичок творчої діяльності (пошук нової інформації, оволодіння знаннями про природу, людину і суспільство).

Основними завданнями, що реалізуються під час організації навчально-пізнавальної діяльності є: формування в учнів розуміння суспільної ролі наукових знань; розвиток пізнавальних інтересів і здібностей, потреби глибокого і творчого оволодіння знаннями; виховання позитивних мотивів навчальної діяльності, відповідального ставлення до навчання; розвиток індивідуальних здібностей і талантів, забезпечення умов для самореалізації учнів [2].

Безперечно, основною формою організації навчально-пізнавальної діяльності є урок. Традиційні уроки дають змогу активно діяти учням протягом навчального дня недовго. Тому такі уроки відійшли в минуле.

Основним засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці є гра. Гра у навчальному процесі створює мотивацію, близьку до природної, підвищує рівень навчальної праці, розвиває комунікативні навички. Порівняно з іншими формами навчання й виховання, перевага гри полягає в тому, що вона досягає своєї мети непомітно для вихованця, тобто не потребує ніяких способів насильства над особистістю дитини. Гра ні в якому разі не терпить примусу і є процесом суто добровільним. Гравці не ставлять перед собою ніякої дидактичної мети і завдань, їх цікавить тільки ігровий результат. Тому на ігровому уроці в навчальному кабінеті присутня тільки одна людина, що чітко уявляє, для чого все це почато – вчитель. Ця обставина й визначає педагогічні принципи впровадження ігрової діяльності у навчальний процес.

Під час планування, підготовки і проведення гри на уроці учитель має чітко усвідомлювати дидактичні завдання використання ігрових елементів у навчальному процесі й організувати всю діяльність на уроці з орієнтацією на виконання цих завдань. Усі учасники повинні знати й виконувати правила гри. На ігровому уроці не повинно бути сторонніх спостерігачів, обов'язково має бути присутнім елемент несподіванки і непередбачуваності, що дає змогу активізувати вияв творчих здібностей учнів. Необхідно якомога повніше використовувати багаті можливості гри для розвитку вміння працювати в колективі, що передбачає розподіл ролей у команді, причому краще, якщо це зроблять самі учні (під непрямим керівництвом учителя, звичайно). Ігровий урок повинен завершуватися підбиттям підсумків. Усі бали учасників підраховують, переводять в оцінки й виставляють у класний журнал [1].

На першому етапі уроку доцільно застосувати короточасні ігри або ігрові елементи, які мобілізують увагу і пам'ять учнів. Тривалість їх не повинна перевищувати 10-15 хвилин. Розглянемо кілька варіантів ігрової діяльності учнів на початку уроку.

«Допуск». Проводять на старті уроку, коли право голосу дають кожному учневі. Це має такий вигляд: учитель ставить запитання, на які учні відповідають по черзі, не встаючи зі своїх місць. Підніматися доводиться тільки тим учням, які не змогли відповісти на запитання. На цей етап учитель добирає прості запитання, що вимагають, як правило, односкладових відповідей – на чисте знання раніше вивченого в класі матеріалу. Отже, після першого кола допуску в класі стоять лише кілька учнів, причому ні в якому разі не слід робити акцент на їхній невдалості. Навпаки, вчитель пропонує класу не залишати товаришів у біді, пропонує учням кинути «рятувальні кола» і поставити їм запитання, які вже звучали сьогодні. Рятувальна операція триває доти, доки кожен учень не дасть правильної відповіді.

«Морський бій». Це, по суті, ігрова форма перевірки домашнього завдання, що дозволяє залучити в процес не двох-трьох учнів, а практично весь клас. Військова назва дуже умовна, однак відбиває розпал пристрастей під час даної процедури, що цілком природно: всім учням флоту, який перемагає, оцінки підвищують на бал, а ті, хто програв, відповідно, цей бал втрачають. Отже, на арені бою – три флоти (три ряди парт), що відправляють у бойову розвідку екіпажі з двох учнів до дошки. Поки розвідники готуються до активних дій, основні сили добирають озброєння для атаки і планують оборону під керівництвом адміралів. У

мирній термінології це має вигляд повторення навчального матеріалу, підготовки і розподілу питань за темами «супротивників». Усю цю діяльність координує учень, призначений учителем, який володіє всією повнотою адміральської влади. За 3-4 хвилини починається власне бій (перевірка домашнього завдання). Після відповіді першого екіпажа другий і третій флоту «обстрілюють» його запитаннями з теми, потім самі відповідають на не менш підступні запитання, що надходять від першого флоту, потім настає черга другого формування і т.д.

Роль учителя в цій грі неможливо переоцінити, особливо в перших «боях». Треба встигати озвучувати оцінки запитань і відповідей, передавати право «пострілу» наступній команді, не забуваючи при цьому вчасно залучати в процес гри пасивних учнів, а крім цього, час від часу «мінувати» ігрове поле каверзними запитаннями.

При вивченні нового матеріалу ігрова оболонка може мати, наприклад, такий вигляд.

«Рятувальна експедиція». Десь у горах зазнав аварії авіалайнер з коштовним вантажем на борту, і ми споряджаємо рятувальну експедицію. Клас розбивається на групи, кожна з яких отримує маршрутний лист із вказівкою орієнтовного напрямку пошуку (з формулюванням головних питань з досліджуваної теми) і стартового завдання (наприклад, нескладного завдання за пройденим матеріалом). Далі процес пошуку може бути організований у такий спосіб: група отримує від учителя уривок радіограми від потерпілих під час аварії й намагається його розшифрувати (уривок може містити, наприклад, опис і результати експерименту з досліджуваної проблеми, а група має їх інтерпретувати й використовувати, відповідаючи на запитання з нової теми). Завдання для поетапного рішення проблемної ситуації складають заздалегідь, і вони мають різний ступінь складності. Зрозуміло, що ця гра потребує значної підготовки, але вся робота потім дає певні результати, якщо врахувати, що знання, здобуті своєю працею, людина засвоює набагато краще.

Уроки на закріплення отриманих знань створюють дуже сприятливі умови для навчальних ігор. З іншого боку, проведення цих уроків в ігровій формі підвищує їхню ефективність, дає змогу обробити великий обсяг матеріалу, не перевтомлюючи учнів. При цьому, як і на традиційних уроках, необхідно застосовувати різноманітні види діяльності, комбінувати індивідуальні, групові й колективні форми роботи тієї чи іншої гри. Усе розмаїття таких форм можна почерпнути в телевізійних іграх, наповнивши їх необхідним корисним змістом. Як приклад гри під час узагальнення матеріалу з теми і підготовки до тематичної атестації можуть бути наведені всім знайомі і всіма улюблені «хрестики-нулики».

«Хрестики-нулики». На дошці – традиційне для цієї гри поле 3х3см. Перемагає, як завжди, команда, яка першою закреслить рядок із трьох секторів. Ходи роблять по черзі. Причому, якщо команда, яка вибрала сектор, із завданням справляється, в ньому виставляють її знак (скажімо, хрестик), а якщо завдання не виконано, – сектор програний і в ньому з'являється знак суперників (нулик) без будь-яких зусиль з їхнього боку. Така форма була придумана в Клубі Знавців десятих років тому і, за всієї простоти, приховує в собі дуже великий потенціал, тому що дає змогу максимально урізноманітнити види діяльності учнів. Сектори можуть бути такими: «вірю-не вірю» – вибрати з декількох тверджень правильне; «поле чудес» – закінчити визначення явища чи поняття; «кімната сміху» – несерйозне завдання, але зі змістом; «практикум» – виконати практичне завдання. В процесі уроку проводять дві відбіркові і фінальну ігри, причому під час ігор кожній команді видають жетони для тих гравців, які були найбільш корисні для команди під час відповіді на дане запитання. Наприкінці уроку переможці отримують додаткові призові жетони, їх підраховують і перетворюють на оцінки, які виставляють у журнал за бажанням учнів.

Отже, гра як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів під час навчального процесу посідає важливе місце. Завдяки їй учні розвивають індивідуальні здібності, самореалізуються, засвоюють різні сторони загальнолюдських і культурно-національних цінностей.

Література

1. Дон О.В. Ефективність застосування дидактичних ігор у навчально-виховному

процесі / О.В. Дон. – Наша школа. – 2000. - № 2-3. – с. 86

2. Огієвич О. Дидактична гра – шлях до підвищення якості навчання виховання учнів. Анотація досвіду / О. Огієвич. – Нова педагогічна думка. – 2005. - № 1. – с. 83.

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ ЯК ФОРМИ ХІМІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕМИ «АДСОРБЦІЯ»

*Р.М. Дахно
м. Полтава, Україна*

Мета навчання хімії полягає в необхідності ввести учня в світ речовин, закласти основу розуміння причин його різноманіття, сформувати у нього не тільки теоретичні знання, але і практичні уміння поводження з речовинами.

Вивчення досвіду роботи вчителів хімії показує, що в період засвоєння нових програм хімічному експерименту часто відводилось недостатньо навчального часу, для того щоб сформувати в учнів певні практичні навички. Хімія – наука експериментальна. Підсилення теоретичної сторони змісту сучасного шкільного курсу не означає ослаблення уваги до хімічного експерименту. Навпаки, необхідно вести пошук різних форм підтвердження теорій і законів, що вивчаються учнями, експериментальним шляхом, а також ширше застосовувати прийоми і методи навчання, які відповідають самостійному здійсненню учнями хімічного експерименту.

Експеримент – найважливіший шлях здійснення зв'язку теорії з практикою при навчанні хімії, перетворення знань в переконання. Тому розкриття пізнавального значення кожного досвіду – основна вимога до хімічного експерименту [2].

Однією з форм хімічного експерименту є – практичні заняття. Практичні заняття – це тривалий експеримент, який учні виконують в процесі здобування, закріплення і контролю знань. Вони проводяться після вивчення якоїсь підтеми, теми або розділу. Учні виконують досліди на основі уже відомого їм матеріалу. Перед практичними роботами вони повторюють відповідний теоретичний матеріал, вивчають за підручником інструкцію по проведенню дослідів [1].

На даний момент освіта зорієнтована на підвищення ефективності навчання, тому актуальною є розробка практичних занять з хімії на прикладі теми: „Адсорбція, що цілком сприяє розвитку пізнавальної активності учнів.

Найкраще проводити урок з теми „Карбон. Алотропія карбону. Адсорбція” в 10 класі, використовуючи практичні заняття, що передбачає самостійне виконання учнями дослідів. Вчитель на таких заняттях лише корегує думки учнів і направляє їх у потрібному напрямку, що сприяє кращому засвоєнню набутих знань. Під час практичних занять з даної теми доцільно використовувати такі досліди, як:

Дослід 1. Адсорбція аміаку з розчину активованим вугіллям

Матеріали і обладнання: 0.1% розчин фенолфталеїну, 0.25% розчин аміаку (1:100), активоване вугілля, 2 колби з гумовими пробками (250 мл), скляні трубки, гумові трубки, 2 склянки Дрекселя (100 мл), 4 затискачі, насос або гумова груша.

Підготовка. Колби закривають гумовими пробками із вставленими в них двома скляними трубками, одна з яких не доходить до дна колби на 2,5-3 см, а друга коротка. На зігнуті кінці скляних трубок надівають гумові трубки із затискачами (замість колби з пробкою можна використати склянку Дрекселя місткістю 250 мл). У дві склянки Дрекселя наливають по 40 мл води і додають по 0.5 мл розчину фенолфталеїну.

Виконання. У дві колби наливають по 20 мл розчину аміаку. Затискають трубки затискачами. В одну колбу вміщують 5 г активованого вугілля. Обидві колби струшують протягом 5 хв. З'єднують кожну колбу гумовою трубкою із склянкою Дрекселя, в яку налито розчину фенолфталеїну. Відкривають затискачі і просмоктують через колби повітря протягом 1-2 хв., стежачи за тим, щоб газ повільно, окремими бульбашками, проходив через склянку Дрекселя. У склянці, з'єднаній з колбою без вугілля, розчин фенолфталеїну